

El jardí de la Universitat

CATALÀ

Benvinguts al jardí de la Universitat de Barcelona

El jardí de l'edifici històric de la Universitat de Barcelona té tres característiques que el fan particularment atractiu. En primer lloc, es tracta d'un jardí històric, car va ser plantat alhora que es construïa l'edifici, entre 1863 i més enllà de 1871, data en la qual va entrar en funcionament. Segonament, té, com veurem, alguns elements de jardí botànic. Finalment, és una de les zones verdes més importants de l'Eixample barceloní. El mateix arquitecte que va dirigir les obres de l'edifici, Elies Rogent, va dissenyar els trets generals del jardí, el qual, doncs, cal veure com a complement de –i complementat per– la construcció, bé que després hagi sofert diverses replantacions i modificacions, moltes de les quals justament degudes a canvis en l'edificació de l'entorn.

Apunt històric. El 1784 es va crear a la ciutat vella, vora el carrer de la Cera, un jardí botànic en uns terrenys cedits per Antoni de Meca i Cardona, marquès de Ciutadilla, amb l'explícita indicació que servissin per bastir un jardí vinculat al Reial Col·legi de Cirurgia i que fos útil per a l'ensenyament de la Botànica. Entre 1830 i 1846, el Reial Col·legi de Farmàcia de Sant Victorià també va tenir un petit jardí botànic, al carrer d'Escudellers. Un cop restaurada a Barcelona la Universitat, la qual va tornar de Cervera –on la va confinar Felip V per a castigar la ciutat comtal i premiar la vila de la Segarra per la seva resistència i el seu suport, respectivament, en la guerra de successió– entre 1837 i 1842, va situar-se en el Convent del Carme, desamortitzat, i va transformar-ne l'hort en jardí per a la docència en els ensenyaments de Ciències i Farmàcia. Aquesta instal·lació, bastida entre 1846 i 1849, va tenir una estructura formal de jardí botànic i, entre 1847 i 1868, un director rellevant: Antoni Cebrià Costa i Cuixart, catedràtic de Botànica a la Secció de Ciències de la Facultat de Filosofia i mestre del grup de llicenciats en Ciències i en Farmàcia que va constituir l'escola catalana moderna de Botànica. Costa usava el jardí

Diverses perspectives del
jardí de la Universitat de
Barcelona

Zona de connexió entre els patis de Lletres i Ciències

per proveir-se de plantes per a les classes i en va publicar alguns *Index Seminum*, llibrets en què els jardins botànics ofereixen llavors en intercanvi i donen a conèixer les seves col·leccions i a vegades novetats florístiques. Costa deixà la Universitat el 1868; no va exercir al nou edifici, però probablement va dirigir el trasllat d'alguns arbres des de l'antic recinte al que ara ens ocupa. Actualment, dels jardins dels

col·legis de Cirurgia i Farmàcia i de la Universitat de Barcelona acabada de restaurar, no en queda cap resta *in situ*, de manera que el de la plaça de la Universitat és l'únic testimoni, ni que sigui molt escadusser, del jardí botànic més antic de la ciutat de Barcelona. L'actual no va ser planejat com a jardí botànic, però sí que va fornir material vegetal per a la docència, des dels inicis fins a la Universitat Autònoma republicana (1933-1939), on Pius Font i Quer ensenyava Botànica a la Facultat de Farmàcia. Alhora, en diversos períodes el jardí ha estat –com ho és ara, per la qual cosa hem escrit aquest text a manera de guia– obert al públic, que hi ha trobat moments d'esbarjo i de tranquil·litat, a part de la possibilitat de conèixer millor les plantes.

Amb la intenció que totes aquestes activitats –i particularment la darrera– es puguin continuar realitzant, oferim una proposta d'itinerari, tot deturant-nos en algunes plantes. No podent parlar de totes les espècies presents al jardí, n'hem seleccionat unes quantes per diverses raons: en alguns casos, per la seva rellevància en el nostre paisatge mediterrani; en d'altres, justament al contrari, pel seu exotisme; en alguns per les seves utilitats; o per algun fet (com ara la grandària o l'antiguitat) que fa remarcable un exemplar o un altre.

Vista aèria de l'edifici històric i els jardins que l'envolten

Proposta d'itinerari

Suggerim de travessar el jardí des del modern aulari del carrer d'Aribau fins a l'aparcament vora el carrer de Balmes. Entremig, podrem entrar i sortir de l'edifici per veure el Pati de Lletres i el de Ciències, on també hi ha una flora prou rellevant i que, per tant, també formen part del jardí.

Exemple de solanàcia (*Solanandra maxima*) a la paret que dona a Plaça Universitat vora el carrer d'Aribau.

Camí paral·lel a la façana posterior de l'edifici

Vista de l'estanyol situat al darrere de l'edifici

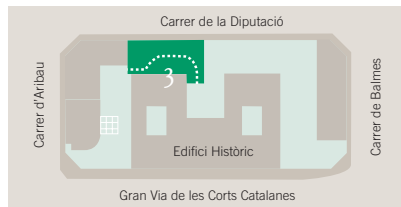
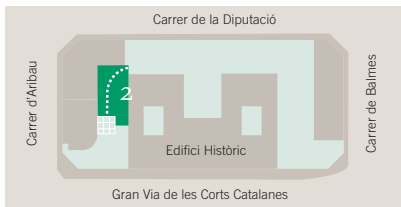
Espai 1 >

Plaça de la Universitat / Aribau

La paret que dona a la plaça de la Universitat vora el carrer d'Aribau té alguns vegetals remarcables. No són els més ufanosos del recinte, però podem fixar-nos en un garrofer (*Ceratonia siliqua*) i una olivera (*Olea europaea*), símbols de la vegetació i els conreus mediterranis a casa nostra. D'altra banda, uns magnífics exemplars de bellaombra (*Phytolacca dioica*) (foto 1) i alguna solanàcia (*Solanandra maxima* i les trompetes, *Datura arborea*) medicinals i tòxiques –a part de ben vistents– ens duen, per llur origen, cap a Amèrica.

foto 1

Espai 2 >

Aribau, cap a Diputació

Si, des d'aquest primer espai, ens movem en direcció al carrer de la Diputació, trobarem, a mà dreta, un taronger agre (*Citrus aurantium*); aquesta planta d'origen asiàtic ha esdevingut un cultiu mediterrani amb molts usos i al jardí de la UB hi té una presència important: en podem retrobar, per exemple, al Pati de Lletres i vora la sortida pel carrer de Balmes. Deixant l'entrada al Pati de Lletres a mà dreta, el fullatge frondós i en cascada d'un pebrell bord (*Schinus molle*), d'origen sud-americà i de fruits usats com a condiment, ens convida a passar endavant (foto 2). Si ho fem, al cap de poc veurem un exemplar d'un arbre vell en tots els sentits: un ginkgo (*Ginkgo biloba*) llargament centenari que, a més, pertany a una espècie que és un fòssil vivent, relíquia de temps molt pretèrits; a part de ser decoratiu, té usos medicinals. Gairebé al racó de l'avinguda que ens duu jardí endins hi ha un xiprer (*Cupressus sempervirens*); aquest arbre mediterrani, símbol d'hospitalitat, és profusament plantat en tot aquest terreny. Abans

del xiprer podem veure un gran exemplar de boix baleàric (*Buxus balearica*), del qual podem trobar un altre peu més endavant.

Espai 3 >

Diputació, darrere el Pati de Lletres

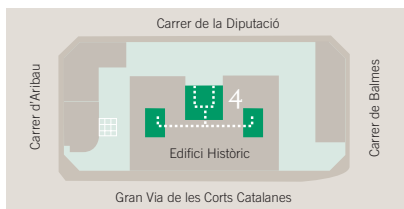
foto 3

Quan el jardí gira a mà dreta, paral·lel al carrer de la Diputació, remarcarem dos arbres. El teix (*Taxus baccata*), arbre d'indrets frescals a casa nostra, molt tòxic, però també medicinal i amb alguna part comestible (convé no

fer-hi proves si no es coneix bé); de port majestuós i decoratiu, sobretot quan els arils vermells de la seva fructificació contrasten amb el verd fosc del fullatge, en trobem diversos exemplars dispersos pel jardí (foto 3). I el camforer (*Cinnamomum camphora*), arbre asiàtic de fulles fragants, que ens recorden la seva utilitat. Ben bé a tocar del carrer de la Diputació hi ha dos representants genuïns de la flora mediterrània: l'aloc (*Vitex agnus-castus*), ornamental i amb usos medicinals, i la figuera (*Ficus carica*), de fruits comestibles. No gaire lluny, podem viatjar cap a l'Àfrica amb les palmeres datileres (*Phoenix dactylifera*), també de fruits comestibles i de fulles usades en artesanies diverses. I des d'allà albirem Austràlia, representada per uns exemplars –això sí, no pas dels més esponerosos– d'eucaliptus (*Eucalyptus camaldulensis*), arbres fustaners i de fulles amb virtuts medicinals.

foto 2

Espai 4 >

Patis de Lletres i de Ciències i espai que els comunica

foto 4

Des de la zona anterior podem arribar-nos, tot passant vora l'estanyol, al passadís que connecta els dos patis de l'Edifici. Hi veurem diversos teixos i un xiprer, entre altres plantes, i al final trobarem un bell cedre de l'Himàlaia (*Cedrus deodara*). Si, deixant el cedre enrere, anem cap a la dreta, entrarem al Pati de Lletres. Ens hi esperen xiprers, un ficus de Bengala (*Ficus benghalensis*) i quatre tarongers agres situats vora la bassa. Del Pati de Lletres podem fer cap al de Ciències. Allà, gaudirem d'uns quants xiprers i, sobretot, un magnolier (*Magnolia grandiflora*) –originari d'Amèrica del Nord, encara que dugui el nom d'un botànic occità, Magnol– i un ficus (*Ficus elastica*) –provinent del subcontinent indi– impressionants (foto 4). De magnoliers, en podem trobar uns quants més al jardí, per exemple vora l'hivernacle.

Espai 5 >

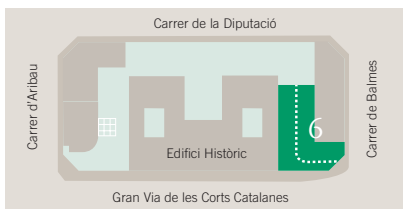
Diputació, cap a Balmes

Desfem camí, repassem davant del cedre, el xiprer i els teixos i cap al fons agafem a mà dreta, cap al carrer de Balmes, paral·lel al de la Diputació. Just en girar, podrem veure una bellaombra i un teix remarcables. Després, la Mediterrània

foto 5

se'ns fa novament present amb un suro (*Quercus suber*) –encara que no pas exuberant com ho són molts–, un pi pinyer (*Pinus pinea*) i una alzina (*Quercus ilex*). Tot avançant cap a l'hivernacle trobem un til·ler (*Tilia platyphyllos*), arbre europeu ornamental i amb virtuts medicinals. I un arbre molt notori: un ginjoler (*Ziziphus jujuba*), un altre exemplar del qual ens espera a l'extrem del passeig on som ara. És un arbre mediterrani i del Pròxim Orient els fruits del qual són comestibles. A casa nostra, però, té una altra utilitat preferent: amb la seva fusta es construeixen les tenores i altres instruments musicals per a la cobla. No lluny d'aquest arbre, una araucària (*Araucaria heterophylla*), de Nova Zelanda, ens transporta a l'hemisferi sud (foto 5). I un xic més enllà, just depassat l'hivernacle, cactus (*Cereus peruvianus*) i atzavares (*Agave ferox*) representen indrets àrids d'Amèrica.

Flors de trompeta
(*Datura arborea*), situada a tocar l'edifici prop del carrer d'Aribau

Espai 6 >

Plaça de la Universitat / Balmes

Des d'allà enfilem vers la porta que dóna a la cruïlla de la Gran Via de les Corts Catalanes amb el carrer de Balmes. Deixarem enrere uns grans baladres (*Nerium oleander*), molt mediterranis i tan decoratius com tòxics. Trobarem

foto 6

una bella xicranda (*Jacaranda mimosaeifolia*) —planta sudamericana de vistoses flors blaves—, un bon exemplar de teix, així com alguns de morera (*Morus alba*), arbre vingut de la Xina, sovint plantat com a ornamental i amb les fulles dels quals es crien cucs de seda. La baixada cap a la Gran Via conclou amb les restes del que hauria estat un bonic pati dels tarongers. I, per a finalitzar el recorregut, tot anant cap al carrer de Balmes podrem admirar, a part d'uns altres exemplars de magnolier i bellaombra, una acàcia de tres punxes (*Gleditsia triacanthos*), d'origen nord-americà (foto 6), i un pitòspor (*Pittosporum tobira*), provinent de l'Extrem Orient asiàtic i de port remarcable.

El vostre propi itinerari de jardí

Fins aquí us hem proposat un tast del jardí de l'Edifici Històric de la Universitat de Barcelona. En poc espai i poca estona hem fet un passeig pels cinc continents i hem pogut evocar molts usos de les plantes, ultra l'ornamental, que és el primer en totes les plantes d'aquest recinte. A partir d'aquesta introducció, us convidem a repetir l'itinerari que us hem proposat, a fer-ne d'altres i, en suma, a descobrir les més de 300 espècies d'aquest espai i a esbrinar-ne els noms, els orígens, les utilitats, els perills, la simbologia i tot allò de rellevant en les relacions entre les persones i el món vegetal. Així podreu fer vostre un espai certament privilegiat del centre de la ciutat de Barcelona.

Autor dels textos: Joan Vallès Xirau

Escut de la restaurada Universitat de
Barcelona de 1842 amb els blasons
de totes les províncies catalanes i de
les Illes Balears, que formaven el dis-
tricte universitari

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Gran Via de les Corts Catalanes, 585
08007 Barcelona
Tel. 933 184 236
Fax 933 188 163
www.ub.es

Amb la col·laboració de:

Ajuntament de Barcelona

Parcs i Jardins